

однодельтовые узоры – тибальные (Lt) и фибулярные (Lf), двухдельтовые узоры – завитки (W) и составные завитки (WL): центральный карман (CP), двойная петля (TL), латеральная карманная петля (LPL), трехдельтовые узоры (ACC) – комбинация A, W, WL

В целом, как полагают В.Н. Звягин, И.Б. Тарасов [6] на стопе можно анализировать около 60 дерматоглифических показателей.

### ВЫВОДЫ

1. Обобщены данные о дерматоглифическом анализе пальцев и подошв ног человека.
2. Определено, что объектом дерматоглифического анализа могут быть пальцевые и подошвенные трирадиусы, папиллярные линии, главные подошвенные линии, типы дерматоглифических узоров, дерматоглифические мунициции.
3. Сформированы рекомендации по технологии дерматоглифического анализа пальцев и подошв ног человека в спортивной генетике.

Перспективой дальнейших исследований является определение наиболее информативных дерматоглифических показателей стоп человека, которые могут быть использованы в качестве генетических маркеров высокой предрасположенности человека к развитию двигательных и психомоторных способностей, в генетическом прогнозе спортивной одаренности человека к различным видам спорта.

### ЛИТЕРАТУРА

1. *Абрамова Т.Ф.* Пальцевая дерматоглифика и физические способности: Автореф. дис. ... докт. биологических наук: 03.00.14. – Антропология по биологическим наукам / Т.Ф. Абрамова. – М., 2003. – 51 с.
2. *Акопов В.И.* Организационные и научные вопросы медико-криминалистической идентификации личности неопознанного трупа с помощью дерматоглифики пальцев рук и ног / В.И. Акопов, А.П. Боженко, В.А. Ракитин, В.В. Щербаков, О.М. Юнусова // Проблемы экспертизы в медицине. – 2001. – Т. 1. – С. 8–12.
3. *Антонюк С.А.* Кожные узоры стоп западных белорусов / С.А. Антонюк // Вопросы антропологии. – М., 1976. – Вып. 53. – С. 71–83.
4. *Антонюк С.А.* Фены кожных узоров межпальцевых подушечек и стоп человека / С.А. Антонюк // Фенетика популяций. – М., 1982. – С. 196–201.
5. *Зайцева Г.* Прогноз розвитку силових здібностей висококваліфікованих спортсменок за дерматогліфічними ознаками / Г. Зайцева, І. Малярєнко // Актуальні проблеми юнацького спорту: Матеріали VI Всеукраїнської наук.-практ. конф. (25–26 вересня 2008 року). – Херсон: Вид-во ХДУ, 2008. – С. 7–11.
6. *Звягин В.Н.* Судебно-медицинские критерии родства по признакам дерматоглифики стопы / В.Н. Звягин, И.Б. Тарасов // Судебно-медицинская экспертиза. – 1996. – № 3. – С. 23–28.
7. *Зулаев И.И.* Метод пальцевой дерматоглифики как фактор спортивного отбора / Н.И. Зулаев, М.В. Абульханова // Теория и практика физической культуры. – 2007. – № 2. – С. 24–25.
8. *Ковальчук Г.И.* Диагностика одаренности прыгунов с шестом / Г.И. Ковальчук, И.А. Васнев // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2002. – № 4. – С. 24–26.
9. *Негашева М.А.* Психомоторные особенности и пальцевые дерматоглифы как частные аспекты конституции / М.А. Негашева, А.А. Дубинина // Вопросы психологии. – 2007. – № 3. – С. 127–136.
10. *Сергієнко Л.П.* Особливості дерматогліфіки рук у гребців та стрільців / Л.П. Сергієнко, Є.А. Стрикаленко // Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту школярів та студентів України: Матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. – Суми: СумДУ ім. А.С. Макаренка, 2005. – С. 413–420.
11. *Сергієнко Л.П.* Дерматогліфічні маркери в генетичному прогнозі фенотипічного прояву психомоторних здібностей людини / Л.П. Сергієнко, Н.Г. Чекмарьова // Теорія та методика фізичного виховання. – 2008. – № 5. – С. 11.–17.
12. *Фандеев А.Л.* Экспертиза родства по признакам дерматоглифики кисти и стопы: Дисерт. ... канд. медицинских наук / А.Л. Фандеев. – М.: Федеральное государственное учреждение «Российский центр судебно-медицинской экспертизы федерального агентства по здравоохранению и социальному развитию», 2005. – 208 с.
13. *Фандеева О.М.* Комбинации типов узор дерматоглифических характеристик пальцев ног / О.М. Фандеева // Теория и практика судебной медицины: Тр. Петербургского науч. об-ва судебных медиков. – СПб., 2001. – Вып. 5. – С. 118–120.
14. *Loesch D., Swiatkowska Z.* Dermatoglyphic total patterns on palms, finger-tips and soles in twins // Annals of Human Biology. – 1978. – Vol. 5, N 5. – P. 409–419.
15. *Reed T., Young R.S.* Maternal effects in dermatoglyphics: Similarities from twin studies among palmar, plantar and fingertip variables // Am. J. Hum. Genet. – 1982. – Vol. 34. – P. 349–352.

*Мітова О.О., Івченко О.М.*

*Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту*

### АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ АНКЕТУВАННЯ ТРЕНЕРІВ ЩОДО СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ НА ЕТАПІ ПОПЕРЕДНЬОЇ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ В БАСКЕТБОЛІ

У даній статті розглядається аналіз результатів анкетування тренерів щодо системи контролю на етапі попередньої базової підготовки в баскетболі. Метою дослідження було – виявити думку тренерів щодо методичного забезпечення системи контролю різних видів підготовленості баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки та її практичного застосування на практиці у навчально-тренувальному процесі на основі анкетування. Результати анкетування дозволили визначити одноставну думку тренерів щодо незадовільного стану методичного та практичного забезпечення контролю сьогодення. Виявлено, що особливої значущості набуває використання зарубіжного та вітчизняного

досвіду, з метою вдосконалення системи контролю баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки, яка б не тільки сприяла корекції навчально-тренувального процесу, а й дозволяла регулювати фізичний та психічний стан спортсменів без негативного впливу на стан їх здоров'я.

**Ключові слова:** контроль, тести, юні баскетболісти, етап попередньої базової підготовки

**Митова Е.А., Івченко О.Н. Анализ результатов анкетирования тренеров по системе контроля на этапе предварительной базовой подготовки в баскетболе.** В данной статье рассматривается анализ результатов анкетирования тренеров относительно системы контроля на этапе предварительной базовой подготовки в баскетболе. Целью исследования было - выявить мнение тренеров по методическому обеспечению системы контроля различных видов подготовленности баскетболистов на этапе предварительной базовой подготовки и ее практического применения на практике в учебно-тренировочном процессе на основе анкетирования. Результаты анкетирования позволили определить единое мнение тренеров по неудовлетворительному состоянию настоящего методического и практического обеспечения контроля. Выявлено, что особую значимость приобретает использование зарубежного и отечественного опыта, с целью совершенствования системы контроля баскетболистов на этапе предварительной базовой подготовки, которая бы не только способствовала коррекции учебно-тренировочного процесса, но и позволяла бы регулировать физическое и психическое состояние спортсменов без негативного влияния на состояние их здоровья.

**Ключевые слова:** контроль, тесты, юные баскетболисты, этап предварительной базовой подготовки.

**Mitova E., Ivchenko O. Analysis of results of questionnaire of trainers by system of control on the stage of base pre-treatment in basket-ball.** In this article the analysis of results of questionnaire of trainers is examined in relation to the checking system on the stage of base pre-treatment in basket-ball. A research aim was - to elude opinion of trainers on the methodical providing of the checking of different types of preparedness of basketball-players system on the stage of base pre-treatment and her practical application in practice in a training process on the basis of questionnaire. The results of questionnaire allowed to define common opinion of trainers after the unsatisfactory state of the real methodical and practical providing of control. It is deduced, that the special meaningfulness is acquired by the use of foreign and home experience, with the purpose of perfection of the checking of basketball-players system on the stage of base pre-treatment, that would not only assist the correction of training process but also would allow to regulate the bodily and psychical condition of sportsmen without negative influence on the state of their health.

**Key words:** control, tests, young basketball-players, stage of base pre-treatment.

**Актуальність.** В.М.Платоновим у загальній теорії спорту відзначається, що ефективність процесу підготовки спортсмена в сучасних умовах в своїй більшості обумовлена використанням засобів та методів комплексного контролю як інструменту управління, що дозволяє здійснювати зворотні зв'язки між тренером та спортсменом і, на цій основі, підвищувати рівень управлінських рішень при підготовці тих, хто займається [6]. Аналіз науково-методичної літератури виявив, що основи проведення педагогічного контролю у командних спортивних іграх останнього десятиріччя представлені на даних передової спортивної практики переважно передбачені для застосування в системі підготовки висококваліфікованих гравців [2, 3, 4].

З етапу попередньої базової підготовки у баскетболі розпочинається активна участь баскетболістів у змаганнях юнацької баскетбольної ліги, що обумовлює значущість контролю з метою збереження здоров'я спортсмена та визначення його перспективності для подальшої спортивної діяльності [1, 8, 10, 11]. Також на цьому етапі вирішуються такі основні завдання, як: поглиблена перевірка відповідності попередньо відібраного контингенту дітей вимогам успішної спеціалізації в обраному виді спорту, виявлення доцільності подальшого спортивного вдосконалення та визначення його напрямку [3, 6, 8, 12].

Тому даний напрямок досліджень є актуальним та потребує пошуку і впровадження нових підходів до системи контролю з урахуванням всіх чинників, що впливають на ефективність змагальної діяльності на кожному етапі багаторічної підготовки [6, 9]. Питання контролю різних видів підготовленості в юнацькому спорті у спортивних іграх розглядалися у роботах [2, 8], однак аналіз чинних навчальних програм для командних спортивних ігор свідчить про їх застарілість, невідповідність сучасним тенденціям розвитку спортивних ігор (рік видання 1999) [1].

Детальний аналіз вітчизняної навчальної програми для ДЮСШ з баскетболу свідчить про те, що в контролі різних сторін підготовленості пропонуються однакові тести для всіх вікових груп з 12 до 17 років, відмінності спостерігаються лише в оцінці показників. Крім того, визначено такі недоліки: 1) застаріла методика педагогічного контролю баскетболістів у порівнянні з провідними баскетбольними країнами; 2) необґрунтовані наукові підходи до комплексного контролю юних баскетболістів з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дітей; 3) відсутність науково обґрунтованої системи нормативних оцінок інтегральної підготовленості (не всі фізичні якості контролюються у відповідності до сенситивних періодів, відсутність тестів на захисні дії, оперативне мислення тощо); 4) слабка постановка педагогічного контролю розвитку психологічного стану, морально-вольових та інтелектуальних якостей спортсменів, а також, теоретичних знань [4].

Аналіз доступної літератури з даного напрямку свідчить, що проблема контролю підготовленості юних українських баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки розкрита недостатньо, є актуальною та потребує пошуку і впровадження нових підходів з урахуванням всіх чинників, що впливають на ефективність змагальної діяльності.

**Мета даного етапу дослідження** – на основі анкетування виявити думку тренерів щодо методичного забезпечення системи контролю різних видів підготовленості баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки та її практичного застосування у навчально-тренувальному процесі.

Для розв'язання поставлених завдань використовувались такі **методи дослідження:** теоретичний аналіз і узагальнення даних науково-методичної літератури, метод аналізу документальних матеріалів, анкетування; методи математичної статистики. В дослідженні взяло участь 20 тренерів з баскетболу (першої, вищої категорії та ЗТУ).

**Результати дослідження та їх обговорення.** Анкета була складена з 22 питань з метою виявлення думки тренерів щодо методичного забезпечення системи контролю різних видів підготовленості баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки. До змісту анкети входили питання, орієнтовані в основному на можливість отримання інформації стосовно того, чим керуються тренери при здійсненні контролю в процесі підготовки баскетболістів 13-14 років, його зміст, види, терміни проведення, недоліки в системі тестів та критеріях оцінювання тощо.

Результати анкетування дали змогу дещо визначити існуючу ситуацію, щодо системи контролю у сучасному баскетболі на етапі попередньої базової підготовки. У анкетування взяло участь 20 тренерів з баскетболу м. Дніпропетровська, які мають спеціальну вищу освіту та різний стаж (від 2-х до 30 років) тренерської практики. Аналіз отриманих результатів свідчить, що 55% опитаних при плануванні тренування користуються програмою для ДЮСШ (1999) і самостійно розробленою програмою, 20% опитаних відповіли, що використовують навчальну програму (програма 2011р.), якої взагалі не існує.

При визначенні ефективності або неефективності навчально-тренувального процесу, який здійснюють тренери в команді отримано такі дані: 55% опитуваних виконують оцінювання тренувального процесу за всіма показниками. 25% проводять оцінювання навчально-тренувального процесу за показниками приросту у рівні фізичної, технічної та інших видів підготовленості під час періодичного тестування.

На питання скільки разів на рік тренери здійснюють етапний комплексний контроль різних видів підготовленості спортсменів у команді 60% респондентів відповіли 2 рази на рік - на початку річного циклу та перед змагальним періодом, 30% - кожні два місяці.

95% фахівців вважають, що контролювати потрібно всі види підготовленості, а 5%, що потрібно контролювати лише загальну, спеціальну та технічну підготовленість.

На думку 50% тренерів, для контролю психологічної підготовленості навчальною програмою не передбачено тестів та шкал оцінок, 15% засвідчили відсутність тестів з тактичної підготовленості. Щодо оцінки інтегральної (змагальної) підготовленості 15% спеціалістів вважають що не визначено середніх показників щодо кількісних показників техніко-тактичних дій для баскетболістів 13-14 років (за навчальною програмою 1999).

На питання «Що є самим важливим для успішної ігрової діяльності в цьому віці?», думки фахівців розділилися: по 85% вважають, що важливими є ефективність технічної підготовленості та психологічні якості.

Контроль об'єму та інтенсивності навантаження тренери визначають: по зниженню працездатності (40%), по збільшенню помилок (20%). Фахівцям для проведення контролю сторін підготовленості бракує: (35%) методичних рекомендацій з сучасною шкалою оцінювання, (45%) відсутність допоміжного інвентарю для тестування.

Щодо найважливіших фізичних якостей, які необхідно ретельно контролювати у баскетболістів 13-14 років думка тренерів наступна: 90% вважають провідними фізичними якостями: спеціальну витривалість, швидкість, швидкісно-силові якості (стрибучість), гнучкість, координаційні здібності. Однак, навчальною програмою (1999р.) тестів для контролю гнучкості та координаційних здібностей не передбачено, а тестів для визначення рівня розвитку інших якостей не достатньо, крім того, вони застарілі та потребують поновлення й вдосконалення.

Для контролю технічних прийомів у баскетболістів 13- 14 років фахівці майже одногосно (70%) обрали найважливіші технічні прийоми, а саме: кидок у стрибку, кидок однією рукою зверху в русі, передачі, переміщення в захисті, ведення м'яча. Однак, програмою не передбачено тестів та шкал оцінювання техніки передач. Слід зазначити, що 90% спеціалістів вважають за недолік відсутність тестів для оцінки захисних дій в баскетболі, адже технічна підготовка в баскетболі спрямована на підвищення рівня технічної підготовленості як у нападі, так і у захисті.

У тактичній підготовленості на думку 65% тренерів головними є: швидкість оперативного мислення, швидкість реакції, швидкість вибору одного варіанта з двох, швидкість реакції на об'єкт, що рухається, швидкість запам'ятовування тактичної взаємодії гравців (комбінації), але в програмі відсутні всі ці тести.

Для діагностування психологічної підготовленості баскетболістів тренери повинні самостійно визначати тести. Також важливим недоліком навчальної програми (1999) є те, що 95% фахівців контролюють соціальний статус окремих гравців, їх тип характеру, загальний мікроклімат та ступінь міжособистісних відносин у команді та інше, спираючись лише на свій професіоналізм та досвід, але не застосовують сучасних анкет та опитувальників щодо визначення рівня взаємовідносин з метою мінімізації конфліктів у команді тощо.

На думку 90% фахівців відзначили, що важливим в баскетболі є тестування таких спеціальних здібностей як: відчуття часу, відчуття м'яча, периферійний зір, орієнтації у просторі, не дивлячись на наявність тестів, для оцінки їх розвитку у науково-методичній літературі (Л.П.Сергієнко [7], О.О. Мітова, Р.О.Сушко [4]) навчальною програмою для ДЮСШ з баскетболу їх не передбачено.

На питання «Яким чином контролюється фізичний розвиток баскетболістів?», більшість тренерів (45%) відповіли, що орієнтуються на дані диспансеризації у спеціалізованих медичних закладах.

Крім того, не дивлячись на підвищення значущості теоретичної підготовки в спорті (М.П. Пітин [5]), у навчальній програмі відсутні тести з теоретичної підготовленості. Тому тренерам доводиться здійснювати контроль теоретичних знань баскетболістів або в усній формі (85%), або самостійно розробляти навчальний матеріал та контрольні питання – 5%.

Зазвичай в чинній програмі тести з фізичної та технічної підготовленості розроблено для всіх вікових груп спортсменів й тренери єдині в думці, що такий підхід вже не відповідає сучасним тенденціям розвитку гри у баскетбол та особливостям кожного з етапів багаторічної підготовки спортсменів у командних ігрових видах спорту. В кожній віковій групі розвиваються різні фізичні якості, спеціальні вміння та навички (45%). Також тестування повинне узгоджуватись з сенситивними періодами розвитку фізичних якостей та програмним матеріалом для спортсменів кожного року навчання у ДЮСШ (50%).

**ВИСНОВКИ:** Результати проведеного анкетування з тренерами, які працюють з баскетболістами на етапі попередньої базової підготовки, дозволили визначити незадовільний стан методичного та практичного забезпечення контролю сьогодні.

Аналіз комплексного контролю у чинній навчальній програмі для ДЮСШ та результати анкетування тренерів даного контингенту баскетболістів свідчать, що комплекс тестів з різних видів підготовленості потребує вдосконалення, відповідно до змісту програмного матеріалу на кожний рік навчання у ДЮСШ, вікових особливостей, сенситивних періодів розвитку рухових якостей, психологічних та психомоторних відмінностей особистості гравців, особливостей змагальної діяльності, сучасних тенденцій комплексного контролю у світовому баскетболі, що дозволить тренерам отримати більш детальну інформацію про стан готовності спортсменів та вдосконалити навчально-тренувальний процес на основі підходів диференціації та індивідуалізації.

У зв'язку з вищевикладеним, особливої значущості набуває пошук інноваційних підходів, а також використання зарубіжного й вітчизняного досвіду, з метою вдосконалення системи контролю баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки, яка б не тільки сприяла корекції навчально-тренувального процесу, а й дозволяла регулювати фізичний та психічний стан спортсменів без негативного впливу на стан їх здоров'я.

**ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ досліджень** полягають у вдосконаленні програми тестування для контролю баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Баскетбол. Навчальна програма для дитячо-юнацьких шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності (навчально-тренувальні групи та групи спортивного удосконалення) / Л.Ю.Поплавський, В.Г.Окіпняк. – К.: 1999. – 125 с.
2. Годик М. А. Комплексный контроль в спортивных играх [Текст] / М. Л. Годик, А. И. Скородумова. - М.: Советский спорт, - 2010 – 336 с.
3. Костюкевич В.М. «Теорія і методика спортивної підготовки» (на прикладі командних ігрових видів спорту). Навчальний посібник / В.М. Костюкевич – Вінниця: Планер, 2014. – С. 31-34.
4. Мітова О.О. Тестування баскетболістів. / О.О.Мітова, Р.О.Сушко. – Дніпропетровськ: «Інновація», 2016. – 140 с.
5. Пітин М. П. Організаційно-методологічні основи теоретичної підготовки у спорті : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання та спорту : [спец.] 24.00.01 "Олімпійський і професійний спорт" / Пітин Мар'ян Петрович ; Львів. держ. ун-т фіз. культури. - Л., 2015. - 36 с.
6. Платонов В.Н. Периодизация спортивной тренировки. Общая теория и ее практические применения/ В.Н. Платонов – К.: Олимп. Лит, 2013. – 624 с.
7. Сергієнко Л.П. Спортивна метрологія: теорія і практичні аспекти / Л.П. Сергієнко. – К.: КНТ, 2010. – 776 с.
8. Buceta J.M. Basketball for Young players. Guidelines for coaches / J.M. Buceta, M. Mondoni, A. Avakumovic, L. Killik. – Madrid: FIBA, 2000.-358 p.
9. Erčulj F. An analysis of basketball players' movements in the slovenian basketball league play-off using the sagit tracing system // Facta universitatis: Scientific paper. Series: Phisycal Education and Sport / F. Erčulj, B. Dežman, G. Vučovič, J. Perš, M. Perše, M. Kristan. – Vol. 6. – № 1. – 2008. – P. 75 – 84.
10. Giorgio Gandolfi. NBA Coaches Playbook. Techniques, tactics, and teaching points. / Gandolfi Giorgio. – Human Kinetics. – 344 p.
11. Spencer M. Mini Basketball. A guide to teaching and coaching. Written and Compiled By Martin Spencer / M. Spencer. - FIBA Mini-Basketball.–2011.–255 p.
12. Shynkaruk O. A. The selection of athletes and the orientation of their training in the process of multi-year improvement (on the material of Olympic sports) / O.A. Shynkaruk. - Kiev: Olymp. lit, 2011.-360.

**Онищенко В.М.**

**Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту**

#### СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В МІНІ-БАСКЕТБОЛІ НА ПЕРШОМУ РОЦІ НАВЧАННЯ

*В статті представлено характеристику структури та змісту навчально-тренувального процесу дітей 6-7 років на першому році занять міні-баскетболом, які є актуальними у зв'язку із тенденцією до ранньої спеціалізації у командних спортивних іграх. Стаття детально розкриває інформацію про структуру і зміст кожного з розділів та блоків протягом року. Розроблена експериментальна структура та зміст включала основні розділи: теоретичний, практичний та контрольний. Кожний розділ мав свої завдання та методи їх реалізації. Основою для розробки експериментальної структури та змісту були результати констатуючого експерименту, які показали незадовільну ситуацію в організації, структурі та змісті навчально-тренувального процесу на першому році занять міні-баскетболом, і як наслідок, низькі показники рівня фізичного розвитку, здоров'я та підготовленості тих, хто займається. При побудові навчально-тренувального процесу дітей 6-7 років враховувались принципи спортивного тренування, основні завдання етапу початкової підготовки, сучасні тенденції світового міні-баскетболу. Розкрито структуру та зміст навчально-тренувального заняття. Надано інформацію про вірогідний приріст показників фізичної та теоретичної підготовленості, фізичного здоров'я дітей 6-7 років в експериментальній групі у порівнянні з контрольною, що свідчить про ефективність розроблених структури та змісту підготовки протягом року.*

**Ключові слова:** міні-баскетбол, діти віком 6-7 років, структура та зміст, перший рік навчання, фізична підготовленість, теоретичний та практичний розділ.

**Онищенко В.М. Структура и содержание учебно-тренировочного процесса в мини-баскетболе на первом году обучения.** В статье представлена характеристика структуры и содержания учебно-тренировочного процесса детей 6-7